ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР» ЯК СКЛАДОВА ФЕНОМЕНУ КУЛЬТУРИ

Домanська Олена Анатоліївна,
кандидат культурології, доцент,
докторант Національного педагогічного
університету ім. М.П. Драгоманова

Феномен культури у різних своїх іпостасях вже досить тривалий (за мірками соціальної темпоральності, що прискорює або гальмує швидкість суб'єктивного протікання процесів) історичний час знаходиться у центрі уваги дослідників соціогуманітарного напрямку наукового поступу. Природним на цьому шляху виявляється все більше залучення та інтеграція до категоріального апарату вивчення та пояснення явищ культурної сфери тих категорій, що складалися як методологічний категоріальний апарат науково-природничого напрямку досліджень, понять, що входять у арсенал філософського осмислення його парадигмальних побудов та результатів; а також використання широкого спектру понятійно-термінологічного апарату всього комплексу соцогуманітарних наук як таких, що осмислюють категоріально та феноменально окремі виміри динамічного соціально-історичного ландшафту.

Утворення смислової комбінації „національний культурний простір" є виявленням згаданої тенденції, а уточнення смислів його складових постає одним з актуальних завдань вітчизняного культурологічного знання та видається плідним шляхом теоретико-методологічного дослідження проблем розвитку національної культури як такої.

Аспекти актуальності та доцільності концептуального дослідження зазначеної проблеми вбачаються вартими уваги у працях вітчизняних дослідників, зокрема С. Бабенка, О. Гриценка, Р. Кіся, О. Мусієздова, М. Рябчука, О. Суліменка, О. Філіпової, О. Кравченка та ін.

Під онтологічно-гносеологічним (онто-гносеологічним) принципом розуміється здатність ціннісного типу знання бути безпосередньою продуктивною силою суспільства але саме в сфері суспільної або масової свідомості. Результати практичного ціннісного філософсько-культурологічного знання, мають за своєю природою, властивість бути активним чинником соціальної дії, в разі, зрозуміло, систематичної логічної концептуалізації його основних положень.

Поняття „національний культурний простір" як складова феномену культури у першому наближенні має очевидні три структурні складові – простір, культура і нація, кожна з яких, як така може бути об'єктом дослідницької уваги з окремо визначеним предметом та методологією вивчення. Крім того, кожна з них несе у собі безліч внутрішніх і додаткових смислів, значний обсяг власного осмислення у різних аспектах та відношеннях, а також, що є суттєвим у даному випадку, утворює новий продуктивний та багатовимірний смисл в разі поєднання даних понять у єдине смислове сполучення та використання його як нової компактної смислової одиниці з новими онто-гносеологічними характеристиками.

Як вже зазначалось, у колі сучасних наукових досліджень розглядаються питання співвідношення простору як категорії, що може формувати зміст і сенс власного розуміння на перетині соціальної, історичної політичної та географічної складових. У цьому річищі культурну політику розглядають не як діяльність державних інституцій з управління „культурною інфраструктурою, а як сучасну дискурсивну практику з формування духовних пріоритетів та ціннісних домінант суспільства. Водночас культуру пропонується розуміти як системоутворюючу духовну субстанцію, яка забезпечує формування самобутніх просторово-часових вимірів соціуму [1, с. 5]. Хочемо зазначити, що погоджуючись у цілому з постановкою питання про змістовну і радикальну переорієнтацію розуміння „культурної політики" і „культури" з точки зору необхідності у випадку відмови від застарілого і власне спрощено-ідеологічного у дусі радянського у будь-якій сфері „партійного чи державного будівництва" підходу, варто уточнити і саме пропоноване у новому змісті поняття „культура". Оскільки сполучення системоутворююча духовна субстанція по-перше не дозволяє провести чітке розрізнення між поняттями культура і цінність (адже навіть за простого застосування принципу верифікації ми отримаємо можливість з неменшою, якщо не з більшою мірою імовірності розуміти під згаданою субстанцією цінності), по-друге, розуміння під культурою чогось, що укладається у поняття субстанція досить проблемне. Субстанція – дещо стійке та постійне, на відміну від минущого, такого, що переходить; сутність (грец. οὐσία), яка лежить в основі явища; неподільне, єдине, таке, що осягається розумом на відміну від множинності того, що сприймається чуттєво" (Переклад наш) [2].

Таким чином, якщо розуміти під культурою не феномен, а дещо метафізичне у античному розумінні цієї категорії, тобто якщо тлумачити її як сутність, перше джерело і виток мінливої реальності,

ми не тільки змінюємо філософські координати розуміння її наріжних основ, але й, за спроби застосування цього визначення у методологічному плані, зустрічаємося з принциповими труднощами. В разі ж, коли ми спробуємо вивести поняття культури як субстанції з під впливу та дії загально-онтологічного філософського розуміння ключової складової її визначення, тобто субстанції як закону, за яким за будь-якої зміни явищ субстанція зберігається і кількість її у природі залишається незмінною (І. Кант), або розуміти під нею цілісність мінливих, змінних сторін речей, як „суттєвий ступінь у процесі розвитку волі" (Г. Гегель), то культура має в результаті цієї „непомітної" підміни перетворитись на дуже ефективний методологічний інструмент теоретизування, який, нажаль, стає абсолютно недосяжним для власного розуміння ні в історичному генезису свого походження, ні у закономірностях розвитку і трансформації, як власне і будь-яка категорія метафізичного типу. Власне це передбачення починає справджуватись надалі з першого кроку, коли автор вже згадуваної роботи [1] намагається з урахуванням запропонованого підходу розглядати визначену тему дослідження – концептуалізація простору в контексті сучасної культурної політики України. Зазначимо, що у даному випадку ця суперечливість починає виявляти себе безпосередньо: адже культурну політику держави як таку дуже складно аналізувати хоча б тому, що суспільство (якщо не виокремлювати з нього державу як структуру) чи його ідентифіковані представники можуть і протиставляти себе державі і виділяти її як компактного суб'єкта соціальної дії. Натомість „сучасна дискурсивна практика з формування духовних пріоритетів та ціннісних домінант суспільства" залишає у структурному полі для розуміння держави тільки альтернативу між безособовою силою, за якою суспільство автоматично визнає за державою право бути носієм та „оприлюднювачем" пріоритетів духовного поступу (хоча таким знанням держава апріорно не володіє), або ж є кроком до повернення до позиції керованого формування цінностей та духовних орієнтирів.

Онто-гносеологічний принцип розуміння культури вимагає відкрити анонімність цього прагнення, про всяк випадок, його абстрактність. Адже відомо, що це не держава, а суспільство як таке, як сукупність громадян, що до нього належать в різні періоди, прагне різних речей. І зрозуміти феномен „кризи ідентичності" (про який далі згадується) означає відкрити суперечність розуміння ідентичності що вже існує у різних прошарків національного культурного простору, що до того розумівся як єдиний саме з огляду на доцільність та зручність такого розуміння; а також неврахування

онтологічних наслідків гносеологічної позиції „нездатності почути ” іншу сторону у ситуації вивільнення ціннісної енергій, що стає поштовхом до соціальної дії. Даний підхід (онто-гносеологічний) дозволяє, на нашу думку, сформувати уявлення відносно шляхів формування національного (у даному випадку українського) типу культурного простору, оскільки саме гасло „непочутості” було радикальним з боку тієї частини українського суспільства Сходу країни, яким постійно оперували і самі його учасники і їхні керманичі.

Тут дуже важливо було б розвинути заявлений підхід про визначальну роль впливу на формування цінностей того ж таки „безособового суспільства”, якому належить честь і провина сформувати практикою майбутньої моделі просторове оточення зовсім у інших реаліях. У цьому розумінні можуть допомогти зрозуміти структуру культурного простору (або деконцентрувати увагу щодо основної проблеми) запропонована Н. Замятіною та використана у роботі структуризація, що включає психологічний, ментальний, культурний, лінгвістичний позиції у сприйнятті простору [3]. Водночас, оскільки далі визнається складність розрізнення ментального та культурного простору самим автором даного позиційного розділення, то слід приділити увагу авторському визначенню культурного простору „….його можна визначити як інформаційно-емоційне або віртуальне середовище існування людини, яке формується на основі уявних культурних ознак, певної спільноти і забезпечує певний рівень її самовизначення. Він набуває ознак реальності під час зіткнення з явищами іншої культури або відчуття людиною дискомфорту всередині своєї культурної системи [1, с. 9].

Таким чином слід визнати, хоча і з урахуванням динамічності історичних змін, що саме цінності, а не культуру слід розглядати як субстанцію щось незмінне і не таке, що може зникнути чи зменшитись. Тоді войовничі цінності можуть бути рушієм певного етносу незалежно від того, який простір вони інтеріоризують: вони привласнюють зовнішнє середовище використовуючи опанованих ними суб’єктів як власних носіїв, в силу їхньої агресивної природи, однак це не означає, що їм не протистоять цінності іншого типу. У зв’язку з перехідним (на етнос) характером цінностей, як буттєвих сутностей (що можна означити як їхню суттєву властивість – здатність цінностей до еманації) вони можуть опановувати іншими етносами і кидати, полишати попередні у пошуках їхньої самореалізації. У межах цієї методології можна, наприклад, розглядати і процес переходу фашистської ідеології у інший культурний простір. Також, стає зрозумілим механізм втілення цінностей у ідеологему та субстрат,

який стає, таким чином, перехідною формою і головне, матеріалом, який скріплює матеріальне і духовне у культурі крізь поняття цінність (конкретна) і простір (національний, конкретний).

Список рекомендованої літератури:

1. Кравченко О.В. Національний культурний простір як ідентифікаційна модель / О. В. Кравченко // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. / за заг. ред.: В.М. Шейко. - Х.: ХДАК, 1999. - Вип. 31. - 2010. С 4-11.

2. Субстанция [Електронний ресурс] / Интернет-версия издания: Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В.С. Степин. — М.: Мысль, 2000—2001. – Режим доступу: http://iph.ras.ru/elib/2864.html

3. Замятина Н.Ю. Структура представлений о пространстве в разных странах: постановка проблемы / Н.Ю. Замятина // Вестник МГУ. - Серия 5. География. 2002. №4. С. 11-16.

РОЛЬ ІНТЕРНЕТУ ТА СОЦМЕРЕЖ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Липка Ольга Романівна,
к. філос. наук,
доцент ЛНМА ім. М.В.Лисенка
lypkao@gmail.com

Культуру прийнято називати другою природою, – природою, яку створила людина творча. Інтернет – це витвір технічного генія людини, і цей витвір, зокрема завдяки смартфонам, айфонам тощо стаєвсе більш невід'ємною частиною життя людей, особливо молодих. Як у просторі інтернету «почувається» культура, зокрема українське художнє мистецтво? Чи технічні досягнення сприяють культурному розвитку особи?

Присутність українського мистецтва в інтернеті проаналізувала К.Кіт, оцінивши наявні мистецькі інтернет-ресурси з точки зору можливості комунікації, накопичення, поновлення та обміну інформацією [1]. Висновки щодо виконання цих функцій інтернету